

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2009 m. sausio 20 d.*

Sujungtose bylose C-350/06 ir C-520/06

dėl 2006 m. rugpjūčio 2 d. *Landesarbeitsgericht Düsseldorf* (Vokietija) (C-350/06) ir 2006 m. gruodžio 13 d. *House of Lords* (Jungtinė Karalystė) (C-520/06) Sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo atitinkamai 2006 m. rugpjūčio 21 d. ir gruodžio 30 d., pagal EB 234 straipsnį pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Gerhard Schultz-Hoff (C-350/06)

prieš

Deutsche Rentenversicherung Bund

ir

Stringer ir kt. (C-520/06)

* Proceso kalbos: anglų ir vokiečių.

prieš

Her Majesty's Revenue and Customs,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ir A. Ó. Caoimh, teisėjai K. Schieman, J. Makarczyk, P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis, E. Levits (pranešėjas) ir L. Bay Larsen,

generalinė advokatė V. Trstenjak,
posėdžio sekretorius J. Swedenborg, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2007 m. lapkričio 20 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Deutsche Rentenversicherung Bund*, atstovaujamo advokato J. Littig,

- Stringer ir kt., atstovaujamų QC C. Jeans ir baristerio M. Ford, įgaliotų solisitoriaus V. Phillips,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir C. Blaschke,
- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos Z. Bryanston-Cross, padedamos baristerio T. Ward,
- Belgijos vyriausybės, atstovaujamos L. Van den Broeck,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos T. Boček,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos I. M. Braguglia, padedamo *avvocato dello Stato* W. Ferrante,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. Wissels,
- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos E. Ośniecka-Tamecka,

- Slovėnijos vyriausybės, atstovaujamos M. Remic,

- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos M. van Beek,

susipažinęs su 2008 m. sausio 24 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pateikti dėl 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381–391) 7 straipsnio išaiškinimo.

- ² Šie prašymai pateikti nagrinėjant dvi bylas, t. y. pirmąją tarp G. Schultz-Hoff ir jo buvusio darbdavio *Deutsche Rentenversicherung Bund* (toliau – DRB) bei antrąją tarp keleto darbuotojų, iš kurių keli buvo atleisti iš darbo, ir jų dabartinio ar buvusio darbdavio *Her Majesty's Revenue and Customs* dėl iškilusių klausimų, ar dėl laikinojo nedarbingumo atostogų darbe nesantis darbuotojas turi teisę per šį laikotarpį pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis, ir prireikus, kiek dėl laikinojo nedarbingumo atostogų visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį ar jo dalį darbe

nesantis darbuotojas turi teisę į piniginę kompensaciją už mokamas kasmetines atostogas, kuriomis nutraukus darbo santykius nebuvo pasinaudota.

Teisinis pagrindas

3 Direktyvos 2003/88 1 straipsnyje nurodyta:

„Tikslas ir taikymo sritis

1. Ši direktyva nustato būtiniausius saugos ir sveikatos reikalavimus dėl darbo laiko organizavimo.

2. Ši direktyva taikoma:

a) minimaliam <...> kasmetinių atostogų laikui <...>

<...>“

4 Šios direktyvos 7 straipsnis suformuluotas taip:

„Kasmetinės atostogos

1. Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad kiekvienas darbuotojas turėtų teisę į bent keturių savaitių mokamas kasmetines atostogas pagal nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika nustatytas teisės į tokias atostogas ir jų suteikimo sąlygas.

2. Minimalus kasmetinių mokamų atostogų laikas negali būti pakeistas pinigine kompensacija, išskyrus tuos atvejus, kai yra nutraukiami darbo santykiai“. (Pataisytas vertimas)

5 Direktyvos 2003/88 17 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės gali nukrypti nuo tam tikrų šios direktyvos nuostatų. Šioje direktyvoje nenumatyta jokia nukrypti nuo 7 straipsnio leidžianti nuostata.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

Byla C-520/06

6 Ieškovus pagrindinėje byloje galima suskirstyti į dvi grupes.

- 7 Pirmajai grupei priskiriamas darbuotojas, kuris nebuvo darbe keletą mėnesių dėl neapibrėžtos trukmės laikinojo nedarbingumo atostogų. Naudodamasis šiomis laikinojo nedarbingumo atostogomis jis savo darbdavį informavo, jog per du mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos ketina pasiimti kelias mokamų kasmetinių atostogų dienas.
- 8 Antrajai grupei priskiriami darbuotojai, kuriems prieš juos atleidžiant iš darbo buvo suteiktos ilgos trukmės laikinojo nedarbingumo atostogos. Nepasinaudoję mokamomis kasmetinėmis atostogomis per referencinį laikotarpį – pagal Jungtinės Karalystės teisės aktus vienintelį laikotarpį, per kurį galima imti tokias atostogas, – jie pareikalavo išmokėti kompensaciją.
- 9 Šių dviejų kategorijų darbuotojai laimėjo bylą *Employment Tribunal. Employment Appeal Tribunal* atmetė darbdavio pateiktus apeliacinius skundus, tačiau leido sprendimą apskusti *Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division)*, kuris patenkino darbdavio skundus.
- 10 Ieškovai pagrindinėje byloje pateikė kasacinį skundą *House of Lords*, kuris nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Direktyvos 2003/88 <...> 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad darbuotojas, kuriam suteiktos neapibrėžtos trukmės laikinojo nedarbingumo atostogos, turi teisę: i) į mokamas kasmetines atostogas už ateinančią laikotarpį; ir ii) išeiti mokamų kasmetinių atostogų abiem atvejais tuo laikotarpiu, per kurį priešingu atveju jam būtų suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos?

2. Ar Direktyvos 2003/88 <...> 7 straipsnio 2 dalis nustato kokius nors piniginės kompensacijos skyrimo reikalavimus arba kriterijus ir apskaičiavimo būdą, kai valstybė narė, pasinaudojusi diskrecija, pagal (šios direktyvos) 7 straipsnio 2 dalį minimalų kasmetinių mokamų atostogų laiką pakeičia pinigine kompensacija, kai nutraukiami darbo santykiai, jei darbuotojui, nebuvusiam darbe visą referencinį laikotarpį arba jo dalį, per kurį nutraukti darbo santykiai, buvo suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos?“

Byla C-350/06

- 11 Nuo 1971 m. ieškovas pagrindinėje byloje G. Schultz-Hoff dirbo DRB. Pripažinus sunkų invalidumą, nuo 1995 m. jis pakaitomis būdavo laikinai nedarbingas dėl ligos arba vėl darbingas. 2004 m. jis buvo fiziškai pajėgus dirbti iki rugsėjo mėn. pradžios. Paskui iki 2005 m. rugsėjo 30 d., t. y. jo darbo santykių nutraukimo dienos, jam buvo suteiktos nepertraukiamos laikinojo nedarbingumo atostogos.
- 12 2005 m. gegužės 13 d. laišku G. Schultz-Hoff kreipėsi į DRB prašydamas jam nuo 2005 m. birželio 1 d. suteikti mokamas kasmetines atostogas už 2004 m. kalendorinius metus, t. y. referencinį laikotarpį. 2005 m. gegužės 25 d. prašymas buvo atmestas tuo pagrindu, kad pirmiausia kompetentinga medicinos tarnyba turėjo nustatyti, ar suinteresuotasis asmuo yra darbingas. 2005 m. rugsėjo mėn. DRB konstatavo, kad G. Schultz-Hoff yra nedarbingas ir, kaip pensijų draudimo administracija, paskyrė jam neapibrėžtos trukmės pensiją atgaline data nuo 2005 m. kovo 1 dienos.

- 13 G. Schultz-Hoff pareiškė ieškinį *Arbeitsgericht Düsseldorf* prašydamas priteisti kompensaciją už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas 2004 m. ir 2005 m., t. y. referenciniais laikotarpiais.
- 14 DRB teigia, kad suinteresuotasis asmuo yra nedarbingas ir dabar, taigi nedarbingumas viršija perkėlimo laikotarpį, kuris pagal pagrindinėje byloje taikytinos 1963 m. sausio 8 d. Federalinio atostogų įstatymo (*Bundesurlaubsgesetz*) redakcijos 7 straipsnio 3 dalį suteikiamas per referencinį laikotarpį dėl įmonei ar pačiam darbuotojui iškilusių neatidėliotinų priežasčių kasmetinėmis atostogomis nepasinaudojusiam darbuotojui. Todėl pagal Vokietijos teisę teisė į mokamas kasmetines atostogas buvo prarasta ir G. Schultz-Hoff neturėjo teisės į jokią piniginę kompensaciją už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas.
- 15 *Arbeitsgericht Düsseldorf* atmetė G. Schultz-Hoff pareikštą ieškinį; pastarasis šį sprendimą apskundė *Landesarbeitsgericht Düsseldorf*.
- 16 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagal susijusias nacionalinės teisės nuostatas, kaip jas yra išaiškinęs *Bundesarbeitsgericht*, darbuotojo teisė į piniginę kompensaciją už nepanaudotas mokamas metines atostogas prarandama atitinkamais kalendoriniais metais arba vėliausiai pasibaigus perkėlimo laikotarpiui, kuris yra trijų mėnesių trukmės, nebent kolektyvinėje sutartyje nustatyta darbuotojui palanki nukrypti leidžianti nuostata. Jeigu darbuotojas buvo nedarbingas iki šio perkėlimo termino pabaigos, nutraukiant darbo santykius už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas nereikia mokėti piniginės kompensacijos.
- 17 *Landesarbeitsgericht Düsseldorf* iškilus abejonių, ar ši *Bundesarbeitsgericht* praktika suderinama su Direktyvos 2003/888 7 straipsniu, nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Direktyvos 2003/88 <...> 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad darbuotojai bet kuriuo atveju turi turėti teisę į bent keturių savaičių mokamas kasmetines atostogas (ir kad) ypač per referencinius metus darbuotojo dėl ligos nepanaudotos atostogos turi būti suteikiamos vėliau, arba nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika gali būti nustatyta, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas prarandama, kai darbuotojai referenciniu laikotarpiu, už kurį suteikiamos atostogos, dėl ligos tapo nedarbingi ir darbingumo neatgavo iki pasibaigiant atitinkamam referenciniam laikotarpiui ir įstatyme, kolektyvinėje sutartyje arba individualioje sutartyje nustatytam perkėlimo laikotarpiui?

2. Ar Direktyvos 2003/88 <...> 7 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pasibaigus darbo santykiams darbuotojai bet kuriuo atveju turi teisę į piniginę kompensaciją už atostogas, į kurias buvo įgyta teisė, tačiau kurios liko nepanaudotos (piniginė kompensacija už nepanaudotas atostogas), arba ar nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika gali būti nustatyta, kad darbuotojams piniginė kompensacija už atostogas nepriklauso, kai dėl ligos jie tapo nedarbingi iki pasibaigiant referenciniam laikotarpiui ir tuoj po jo einančiam perkėlimo laikotarpiui ir (arba) kai pasibaigus darbo santykiams jie gauna pensiją dėl sumažėjusio darbingumo arba invalidumo?

3. Teisingumo Teismui teigiamai atsakius į pirmąjį ir antrąjį klausimus:

Ar Direktyvos 2003/88 <...> 7 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad teisės į kasmetines atostogas arba piniginę kompensaciją atsiradimo sąlyga yra tai, jog darbuotojas referenciniu laikotarpiu būtų faktiškai dirbęs, arba ar tokia teisė atsiranda taip pat tais atvejais, kai dėl pateisinamų (dėl ligos) arba nepateisinamų priežasčių nedirbama visą referencinį laikotarpį?“

- 18 Atsižvelgus į tai, kad abi pagrindinės bylos yra susijusios, o tai buvo patvirtinta žodinėje proceso dalyje, jas reikia sujungti, kad būtų priimtas vienas sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

- 19 Pirmiausia reikia pažymėti, kad pagrindinėse bylose aptariama laikinojo nedarbingumo atostogų trukmė neviršijo referencinių laikotarpių, kurie pagal kiekvienai bylai taikytiną atitinkamą nacionalinę teisę taikytini mokamoms kasmetinėms atostogoms, trukmės.

Dėl teisės pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis laikotarpiu, kuris sutampa su laikinojo nedarbingumo atostogomis

- 20 Pirmuoju byloje C-520/06 pateiktu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ji draudžia nacionalinės teisės aktus arba praktiką, numatančius, jog darbuotojas, kuriam suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, neturi teisės naudotis mokamomis kasmetinėmis atostogomis laikotarpiu, sutampančiu su laikinojo nedarbingumo atostogomis.

- 21 Visos vyriausybės ir Europos Bendrijų Komisija savo pastabose nurodė, kad, jų manymu, į šį klausimą reikia atsakyti neigiamai.

- 22 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką kiekvieno darbuotojo teisė į mokamas kasmetines atostogas turi būti laikoma ypatingos svarbos Bendrijos socialinės teisės principu, nuo kurio negalima nukrypti ir kurį kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos turi įgyvendinti laikydamosi aiškiai pačioje 1993 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 93/104/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 307; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 197–203) nustatytų ribų (žr. 2001 m. birželio 26 d. Sprendimo *BECTU*, C-173/99, Rink. p. I-4881, 43 punktą; 2004 m. kovo 18 d. Sprendimo *Merino Gómez*, C-342/01, Rink. p. I-2605, 29 punktą ir 2006 m. kovo 16 d. Sprendimo *Robinson-Steele ir kt.*, C-131/04 ir C-257/04, Rink. p. I-2531, 48 punktą).
- 23 Rūpinantis veiksminga darbuotojo sauga ir sveikatos apsauga turi būti užtikrinta, kad darbuotojas paprastai galėtų gerai pailsėti, nes pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį minimalus kasmetinių atostogų laikas negali būti pakeistas pinigine kompensacija, išskyrus tuos atvejus, kai nutraukiami darbo santykiai (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *BECTU* 44 punktą ir minėto sprendimo *Merino Gómez* 30 punktą).
- 24 Direktyvos 2003/88 7 straipsnis nėra nuostata, nuo kurios pagal direktyvą būtų aiškiai leidžiama nukrypti.
- 25 Neginčytina, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas darbuotojui suteikiama tam, kad jis pailsėtų ir turėtų laiko pramogoms bei laisvalaikiui. Toks tikslas skiriasi nuo teisės į laikinojo nedarbingumo atostogų tikslo, nes pastarosios atostogos darbuotojui suteikiamos tam, kad jis pasveiktų.
- 26 Teisingumo Teismas jau buvo nusprendęs, jog Bendrijos teisės garantuojamos atostogos negali daryti įtakos teisei gauti kitas šios teisės garantuojamas atostogas (žr. minėto sprendimo *Merino Gómez* 32 ir 33 punktus; 2005 m. balandžio 14 d. Sprendimo *Komisija prieš Liuksemburgą*, C-519/03, Rink. p. I-3067, 33 punktą ir

2007 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Kiiski*, C-116/06, Rink. p. I-7643, 56 punktą). Konkrečiai kalbant, minėtame sprendime *Merino Gómez* jis nusprendė, jog Direktyvos 93/104 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad kai sutampa darbuotojos motinystės atostogų datos su visam personalui kolektyvinėje sutartyje nustatyta kasmetinių atostogų datomis, negalima pripažinti, kad įvykdyti šios direktyvos reikalavimai dėl mokamų kasmetinių atostogų.

27 Vis dėlto skirtingai nei ankstesniame punkte minėta Teisingumo Teismo praktikoje nagrinėta teisė į motinystės ar tėvystės atostogas, šiuo metu galiojanti Bendrijos teisė nereglamentuoja teisės į laikinojo nedarbingumo atostogas ir naudojimosi šia teise tvarkos. Be to, byloje, kurioje priimtas minėtas sprendimas *Merino Gómez*, Direktyvos 93/104 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimas buvo reikalingas dėl to, kad, atsižvelgus į kitas šioje byloje nagrinėtas Bendrijos direktyvas, reikėjo užtikrinti darbuotojos, kuriai suteiktos motinystės atostogos, su darbo sutartimi susijusias teises.

28 Kiek tai susiję su teise į mokamas kasmetines atostogas, kaip matyti iš Direktyvos 2003/88 teksto ir Teisingumo Teismo praktikos, valstybės narės turi savo vidaus teisės aktuose apibrėžti naudojimosi šia teise sąlygas ir jos įgyvendinimą, konkrečiai patikslindamos aplinkybes, kuriomis darbuotojai gali naudotis šia teise, ir nenustatyti jokių tiesiogiai iš šios direktyvos išplaukiančios teisės atsiradimo sąlygų (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *BECTU* 53 punktą).

29 Iš to išplaukia, kad tokiomis aplinkybėmis, viena vertus, Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalis iš principo nedraudžia nacionalinės teisės aktų ar praktikos, pagal kuriuos darbuotojas, kuriam suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, neturi teisės per šį laikotarpį pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas, su sąlyga kad šiam darbuotojui suteikiama galimybė pasinaudoti pagal šią direktyvą jam suteikiama teise per kitą atskirą laikotarpį.

30 Iš tiesų, kaip matyti iš Teisingumo Teismo praktikos, nors šių mokamų kasmetinių atostogų teigiamas poveikis darbuotojo saugai ir sveikatai akivaizdžiai pasireikštų, jeigu jos būtų išnaudojamos per šiam tikslui numatytus metus, t. y. per einamuosius metus, šiuo požiūriu šis poilsio laikotarpis nepraranda savo paskirties, jeigu juo pasinaudojama kitais metais (2006 m. balandžio 6 d. Sprendimo *Federatie Nederlandse Vakbeweging*, C-124/05, Rink. p. I-3423, 30 punktas).

31 Kita vertus, Direktyva 2003/88 nedraudžia nacionalinės teisės aktų ar praktikos, pagal kuriuos darbuotojui, kuriam suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, per šį laikotarpį būtų leista pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis.

32 Atsižvelgus į visa, kas išdėstyta, į pirmąjį byloje C-520/06 pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: ji nedraudžia nacionalinės teisės aktų ar praktikos, pagal kuriuos darbuotojas, kuriam suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, negali per šį laikotarpį pasinaudoti teise išeiti mokamų kasmetinių atostogų.

Dėl teisės į mokamas kasmetines atostogas, kai laikinojo nedarbingumo atostogos trunka visą referencinį laikotarpį ar jo dalį, o nedarbingumas tęsiasi ir pasibaigus šiam laikotarpiui, ir (arba) nacionalinėje teisėje įtvirtintam perkėlimo laikotarpiui

33 Pirmuoju byloje C-350/06 pateiktu klausimu ir papildomai trečiuoju klausimu, kiek jis susijęs su teise į atostogas, o ne su pinigine kompensacija už nepanaudotas atostogas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ji draudžia nacionalinės teisės aktus ar praktiką, pagal kuriuos teisė į mokamas kasmetines atostogas prarandama pasibaigus referenciniam ir (arba) nacionalinėje teisėje nustatytam perkėlimo laikotarpiui, net jeigu darbuotojui per visą referencinį laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos ir iki nutraukiant darbo santykius jis išliko nedarbingas.

34 Kaip remdamasi minėto sprendimo *BECTU* 53 punktu posėdyje nurodė Vokietijos vyriausybė, iš Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalies matyti, kad skirtingos valstybės narės teisę į mokamas kasmetines atostogas reglamentuoja nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika. Iš to ši vyriausybė padarė išvadą, jog klausimas dėl atostogų perkėlimo, taigi ir dėl laikotarpio, per kurį darbuotojas, negalėjęs pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis referenciniu laikotarpiu, vis dar gali pasinaudoti šiomis kasmetinėmis atostogomis, apibrėžimo priskiriamas naudojimosi teise į mokamas kasmetines atostogas sąlygoms ir šios teisės įgyvendinimui, todėl ši klausimą reglamentuoja nacionalinės teisės aktai ir praktika.

35 Nors šią išvadą būtų galima iš esmės patvirtinti, vis dėlto jai taikomi tam tikri apribojimai.

36 Todėl reikia išnagrinėti, kokie apribojimai taikomi šiam principui, esant konkrečioms bylos C-350/06 aplinkybėms.

— Visą referencinį laikotarpį trukusios laikinojo nedarbingumo atostogos, kurios tęsiasi ir pasibaigus pastarajam ir (arba) perkėlimo laikotarpiui

37 Pirmiausia reikia priminti, kad pagal Direktyvos 2003/88 šeštą konstatuojamąją dalį joje buvo atsižvelgta į Tarptautinės darbo organizacijos principus dėl darbo laiko organizavimo.

38 Šiuo klausimu reikia pabrėžti, kad pagal 1970 m. birželio 24 d. Tarptautinės darbo organizacijos konvencijos Nr. 132 dėl mokamų kasmetinių atostogų (pataisyta)

5 straipsnio 4 dalį „<...> nebuvimas darbe dėl nuo suinteresuotojo darbuotojo nepriklausančių priežasčių, pavyzdžiui dėl laikinojo nedarbingumo atostogų, <...> įskaičiuojamas į darbo stažą“.

39 Pirmiausia tiek, kiek tai susiję su į Direktyvos 2003/88 II skyrių įtrauktomis nuostatomis dėl minimalaus poilsio laiko, pažymėtina, kad jose daugiausia minimas „kiekvienas darbuotojas“; taip konkrečiai nurodyta ir 7 straipsnio 1 dalyje dėl darbuotojo teisės į mokamas kasmetines atostogas (minėto sprendimo *BECTU* 46 punktas).

40 Be to, kiek tai susiję su šia teise, Direktyvoje 2003/88 nedaromas skirtumas tarp darbuotojų, referenciniu laikotarpiu nesančių darbe dėl laikinojo nedarbingumo atostogų, nesvarbu, ar jos trumpalaikės, ar ilgalaikės, ir faktiškai per šį laikotarpį dirbusių darbuotojų.

41 Iš to išplaukia, kad, kalbant apie darbuotojų, kuriems teisėtai suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, teisę į mokamas kasmetines atostogas, kuri pagal Direktyvą 2003/88 suteikiama visiems darbuotojams (žr. minėto sprendimo *BECTU* 52 ir 53 punktus), valstybė narė negali šiai teisei nustatyti reikalavimo faktiškai būti išdirbusiam šios valstybės nustatytą referencinį laikotarpį.

42 Nacionaline nuostata, numatančia pasibaigus referenciniam laikotarpiui nepanaudotų kasmetinių atostogų perkėlimo laikotarpį, iš esmės siekiama savo kasmetinėmis atostogomis negalėjusiems pasinaudoti darbuotojams suteikti papildomą galimybę jomis pasinaudoti. Tokio laikotarpio nustatymas priskiriamas naudojimosi teise į mokamas kasmetines atostogas sąlygoms ir šios teisės įgyvendinimui, todėl iš esmės tai priskiriama valstybių narių kompetencijai.

- 43 Iš to išplaukia, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalis iš principo nedraudžia nacionalinės teisės aktų, reglamentuojančių naudojimosi aiškiai pagal šią direktyvą suteikiama teise į mokamas kasmetines atostogas tvarką, įskaitant ir šios teisės praradimą pasibaigus referenciniam ar perkėlimo laikotarpiui, su sąlyga, kad teisę į mokamas kasmetines atostogas praradusiam darbuotojui faktiškai buvo suteikta galimybė pasinaudoti jam direktyva suteikiama teise.
- 44 Reikia pripažinti, kad darbuotojui, kaip antai ieškovui pagrindinėje byloje C-350/06, kuriam, kiek tai susiję su 2005 m., buvo suteiktos atostogos dėl laikinojo nedarbingumo visą referencinį laikotarpį ir jų trukmė viršijo nacionalinėje teisėje nustatytą perkėlimo laikotarpį, nebuvo suteiktas laikotarpis, per kurį jis būtų galėjęs pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis.
- 45 Pripažinus, kad esant konkrečiomis ankstesniame punkte aprašytoms nedarbingumo aplinkybėms svarbios nacionalinės nuostatos, būtent perkėlimo laikotarpį nustatančios nuostatos, gali numatyti, jog darbuotojas praranda teisę į mokamas kasmetines atostogas, kurią užtikrina Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalis, jam nesuteikus realios galimybės pasinaudoti šia direktyva suteikiama teise, tai reikštų, kad šios nuostatos pažeidžia tiesiogiai pagal šios direktyvos 7 straipsnį kiekvienam darbuotojui suteikiamas socialinę teisę.
- 46 Todėl nors Teisingumo Teismas ir pripažino, kad valstybės narės savo vidaus teisės aktuose gali nustatyti naudojimosi teise į mokamas kasmetines atostogas tvarką ir šios teisės įgyvendinimą, vis dėlto jis patikslino, kad valstybės narės neturėtų nustatyti jokios šios tiesiogiai iš Direktyvos 93/104 išplaukiančios teisės atsiradimo sąlygų (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *BECTU* 53 punktą).
- 47 Kaip matyti iš tos pačios praktikos Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Direktyvos 93/104 reikalavimams būtina įgyvendinimo ir taikymo tvarka, kiek tai susiję su

naudojimosi teise į mokamas kasmetines atostogas sąlygomis, gali skirtis, tačiau ši direktyva valstybėms narėms neleidžia nenumatyti akivaizdžiai kiekvienam darbuotojui suteikiamos teisės (minėto sprendimo *BECTU* 55 punktas).

48 Iš to išplaukia, kad nors pagal ankstesniuose punktuose minėtą Teisingumo Teismo praktiką teisės į mokamas kasmetines atostogas, kuri suteikiama darbuotojui pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį, negali paneigti šios teisės nenumatantys nacionalinės teisės aktai, vis dėlto neleistina, jog būtų kitaip, kiek tai susiję su šios teisės praradimą reglamentuojančiomis nacionalinėmis nuostatomis darbuotojui naudojantis atostogomis dėl laikinojo nedarbingumo per visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį, kaip antai G. Schultz-Hoff atveju, kuris negalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetinės atostogas. Kaip ir bylos, kurioje priimtas minėtas sprendimas *BECTU*, kuriame Teisingumo Teismas nusprendė, jog valstybės narės negalėjo nenumatyti teisės į mokamas kasmetines atostogas, aplinkybėmis, taip ir G. Schultz-Hoff atveju valstybės narės negalėjo numatyti, kad ši teisė gali būti prarasta.

49 Iš to, kas išdėstyta, išplaukia, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti kaip draudžiančią nacionalinės teisės aktus ar praktiką, numatančius, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas prarandama pasibaigus referenciniam ir (arba) nacionalinėje teisėje nustatytam perkėlimo laikotarpiui, net kai darbuotojui atostogos dėl laikinojo nedarbingumo buvo suteiktos per visą referencinį laikotarpį ir jis išliko nedarbingas iki nutraukiant darbo santykius, dėl ko jis nebegalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas.

— Laikinojo nedarbingumo atostogos, trukusios dalį referencinio laikotarpio ir užsitęsusios iki pastarojo ir (arba) perkėlimo laikotarpio pabaigos

50 Atsižvelgus į 37–49 punktuose pateiktus argumentus, išvada, kurią reikia padaryti darbuotojo, dirbusio kaip ir G. Schultz-Hoff 2004 m. referencinio laikotarpio dalį prieš

jam suteikiant atostogas dėl laikinojo nedarbingumo, teisės į mokamas kasmetines atostogas atžvilgiu, turi būti tokia pati kaip ir pateiktoji 49 punkte.

51 Iš tiesų kiekvieno darbuotojo, negalėjusio pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis dėl ilgalaikių laikinojo nedarbingumo atostogų, situacija prilygsta aprašytajai 44 punkte, jeigu tokio laikinojo nedarbingumo dėl ligos negalima numatyti iš anksto.

52 Atsižvelgus į visa, kas išdėstyta, į byloje C-350/06 pateiktus pirmąjį ir trečiąjį klausimus, kiek pastarasis susijęs su teise į atostogas, o ne su teise į piniginę kompensaciją už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: ji draudžia nacionalinės teisės aktus ar praktiką, numatančius, jog teisė į mokamas kasmetines atostogas prarandama pasibaigus referenciniam ir (arba) nacionalinėje teisėje nustatytam perkėlimo laikotarpiui, net kai darbuotojui per visą referencinį laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos atostogos dėl laikinojo nedarbingumo ir jis išliko nedarbingas iki nutraukiant darbo santykius, dėl ko nebegalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas.

Dėl teisės į piniginę kompensaciją nutraukus darbo santykius už per referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas dėl visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį ar jo dalį trukusio nedarbingumo

53 Byloje C-350/06 pateiktu antruoju ir papildomai trečiuoju klausimu, kiek jis susijęs su pinigine kompensacija už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, taip pat byloje C-520/06 pateiktu antruoju klausimu prašymus priimti prejudicinius sprendimus pateikę teismai iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį reikia

aiškinti taip, kad ji draudžia nacionalinės teisės aktus ar praktiką, numatančius, jog nutraukus darbo santykius nereikia mokėti piniginių kompensacijos už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, jeigu darbuotojui per visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos. Teigiamai atsakius į šį klausimą, byloje C-520/06 prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, kokie yra piniginių kompensacijos apskaičiavimo kriterijai.

54 Šiuo atžvilgiu visų pirma svarbu priminti, kad, kaip matyti iš pačio Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalies teksto, tai yra nuostata, nuo kurios neleidžiama nukrypti, t. y. kiekvienas darbuotojas turi teisę į bent keturių savaičių mokamas kasmetines atostogas. Pagal 22 punkte minėtą Teisingumo Teismo praktiką šią teisę reikia pripažinti ypatingos svarbos Bendrijos socialinės teisės principu, todėl ji suteikiama kiekvienam darbuotojui neatsižvelgiant į jo sveikatos būklę.

55 Toliau, kaip matyti iš 52 punkto, teisė į mokamas kasmetines atostogas neprarandama pasibaigus referenciniam ir (arba) nacionalinėje teisėje nustatytam perkėlimo laikotarpiui, kai darbuotojui per visą referencinį laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos atostogos dėl laikinojo nedarbingumo ir jis neturėjo realios galimybės pasinaudoti šia jam pagal Direktyvą 2003/88 suteikiama teise.

56 Nutraukus darbo santykius, faktiškai nebegalima pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis. Siekiant išvengti, jog darbuotojas šia teise negalėtų pasinaudoti, net jei toks naudojimas suprantamas finansine prasme, Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad darbuotojas turi teisę į piniginę kompensaciją.

- 57 Direktyvoje 2003/88 nėra nuostatos, kuri konkrečiai nustatytų, kaip reikia apskaičiuoti piniginę kompensaciją už minimalias mokamas kasmetines atostogas nutraukus darbo santykius.
- 58 Vis dėlto pagal Teisingumo Teismo praktiką Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalyje esanti frazė „mokamos kasmetinės atostogos“ reiškia, kad per kasmetinių atostogų trukmę šios direktyvos prasme išsaugomas darbo užmokestis, kitaip tariant, už šį poilsio laiką darbuotojas turi gauti įprastą darbo užmokestį (žr. minėto sprendimo *Robinson-Steele ir kt.* 50 punktą).
- 59 Nustatydamos piniginės kompensacijos, mokėtinos darbuotojui pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį, dydį valstybės narės turi užtikrinti, kad nacionalinėje taikymo tvarkoje būtų atsižvelgta į iš šios direktyvos išplaukiančius apribojimus.
- 60 Pagal Teisingumo Teismo praktiką Direktyvoje 2003/88 teisė į kasmetines atostogas ir šiuo pagrindu gautas darbo užmokestis pripažįstami sudedamosiomis vienos teisės dalimis. Reikalavimo mokėti už atostogas tikslas – garantuoti darbuotojui, kad per šį laikotarpį jo situacija prilygtų situacijai, egzistavusiai jam dirbant (žr. minėto sprendimo *Robinson-Steele ir kt.* 58 punktą).
- 61 Iš to išplaukia, kad, kalbant apie darbuotojo, kuris dėl nuo jo valios nepriklausančių priežasčių negali iki nutraukiant darbo santykius pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas, piniginę kompensaciją, į kurią jis įgijo teisę, ją reikia apskaičiuoti taip, kad šio darbuotojo situacija prilygtų situacijai, kurioje jis būtų, jeigu šia teise būtų pasinaudojęs iki nutraukiant darbo santykius. Iš to išplaukia, kad darbuotojo įprastas darbo užmokestis, kuris yra toks, koks turi būti išsaugotas mokamų kasmetinių atostogų trukmę atitinkančiu poilsio laikotarpiu, taip pat turi lemiamą reikšmę apskaičiuojant piniginę kompensaciją už mokamas kasmetines atostogas, kuriomis nebuvo pasinaudota iki nutraukiant darbo santykius.

62 Atsižvelgus į visa, kas išdėstyta, į byloje C-350/06 pateiktus antrąjį ir trečiąjį klausimus, kiek pastarasis susijęs su pinigine kompensacija už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, bei į byloje C-520/06 pateiktą antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip: ji draudžia nacionalinės teisės aktus ar praktiką, numatančius, kad nutraukus darbo santykius darbuotojas, kuriam per visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, neturi teisės į piniginę kompensaciją už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, nes būtent dėl to jis ir negalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas. Apskaičiuojant piniginę kompensaciją lemiamą reikšmę taip pat turi įprastas darbuotojo darbo užmokestis, kuris yra toks, koks turi būti išsaugomas mokamų kasmetinių atostogų trukmę atitinkančiu poilsio laikotarpiu.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

63 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: ji nedraudžia nacionalinės teisės aktų ar praktikos, pagal kuriuos**

darbuotojas, kuriam suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, negali per šį laikotarpį pasinaudoti teise išeiti mokamų kasmetinių atostogų.

2. Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip: ji draudžia nacionalinės teisės aktus ar praktiką, numatančius, jog teisė į mokamas kasmetines atostogas prarandama pasibaigus referenciniam ir (arba) nacionalinėje teisėje nustatytam perkėlimo laikotarpiui, net kai darbuotojui per visą referencinį laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos atostogos dėl laikinojo nedarbingumo ir jis išliko nedarbingas iki nutraukiant darbo santykius, dėl ko nebegalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas.
3. Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip: ji draudžia nacionalinės teisės aktus ar praktiką, numatančius, kad nutraukus darbo santykius darbuotojas, kuriam per visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, neturi teisės į piniginę kompensaciją už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, nes būtent dėl to jis ir negalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas. Apskaičiuojant piniginę kompensaciją lemiamą reikšmę taip pat turi įprastas darbuotojo darbo užmokestis, kuris yra toks, koks turi būti išsaugomas mokamų kasmetinių atostogų trukmę atitinkančiu poilsio laikotarpiu.

Parašai.